

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประชากรผู้สูงอายุเป็นประชากรกลุ่มที่กำลังเพิ่มจำนวนสูงขึ้นทั่วโลก ทั้งนี้เนื่องจากความเจริญทางการแพทย์และสาธารณสุขทำให้อัตราตายจากโรคต่าง ๆ ลดลงและประชากรมีอายุยืนขึ้น จากสถิติผู้สูงอายุไทยปี พ.ศ. 2533 พบว่าผู้สูงอายุมีจำนวน 4.0 ล้านคน และคาดว่าในปี พ.ศ.2543 จำนวนผู้สูงอายุจะเพิ่มขึ้นถึง 5.0 ล้านคน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2534) และอายุขัยเฉลี่ยจะเพิ่มขึ้นคือในปี พ.ศ. 2533 - 2538 ผู้ชายมีอายุเฉลี่ย 66.48 ปี และผู้หญิงจะมีอายุเฉลี่ย 71.04 ปี สำหรับปี พ.ศ. 2543 - 2548 คาดว่าผู้ชายจะมีอายุเฉลี่ยเพิ่มขึ้นเป็น 68.18 ปี และผู้หญิงจะมีอายุเฉลี่ยเพิ่มขึ้นเป็น 72.39 ปี (สถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537) สำหรับกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นเมืองหลวงของประเทศไทย จำนวนผู้สูงอายุก็สูงขึ้นเช่นกัน ในปี พ.ศ. 2533 ผู้สูงอายุมีจำนวน 346,000 คน ซึ่งคาดว่าในปี พ.ศ. 2543 กรุงเทพมหานครจะมีผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นถึง 587,000 คน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2538)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตั้งแต่ฉบับที่ 5 - 7 ได้มุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน รวมทั้งกระทรวงสาธารณสุขซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบสุขภาพของประชาชนโดยตรงก็ได้ยึดหลักนโยบายนี้ เพื่อให้ประชาชนมีสุขภาพดีก้าวหน้า และในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 ยังคงมีนโยบายในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน และมีเป้าหมายเพื่อให้ประชาชนป่วยด้วยโรคอันเนื่องมาจากพฤติกรรมลดลง สำหรับในกลุ่มผู้สูงอายุได้ให้ความสำคัญต่อการยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ และนโยบายของกระทรวงสาธารณสุขยังเน้นการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุรู้จักดูแลสุขภาพ ป้องกันโรค ตลอดจนมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องโภชนาการที่ถูกต้องและเหมาะสม

การที่ผู้สูงอายุมีจำนวนเพิ่มขึ้นและอายุยืนขึ้น แต่สุขภาพไม่แข็งแรง ทำให้ผู้สูงอายุไม่สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข นภาพร ชัยวรรณ และ มาลินี วงษ์สิทธิ์ (2532: 7- 8) พบว่าผู้สูงอายุมีปัญหาสุขภาพร้อยละ 41 ซึ่งผู้สูงอายุมักมีปัญหาสุขภาพและเป็นโรคหลายโรคพร้อมๆ กัน(ประนอม โอทกานนท์ และจิราพร เกศพิชญวัฒนา, 2537 : 38)

เนื่องจากผู้สูงอายุเป็นผู้ที่มีการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายของอวัยวะระบบไปในทางที่เสื่อมลงตามทฤษฎีความสูงอายุทางชีวภาพ แม้ว่าเราไม่สามารถหยุดยั้งความเสื่อมของอวัยวะต่าง ๆ ลงได้แต่เราสามารถชะลอความเสื่อมให้ช้าออกไปได้ โดยการมีพฤติกรรมการบริโภคอาหารที่ถูกต้อง เช่น การรับประทานอาหารให้ครบทุกหมู่ และสมส่วน (ชูศักดิ์ เวชแพศย์, 2532:12) เลือกรับประทานอาหารที่มีไขมันต่ำ รับประทานผัก ผลไม้ และอาหารที่มีกากใย (Robinson, 1994) เกษม และ กุลยา ดันติผลาชีวะ(2528: 32-33) กล่าวถึง พฤติกรรมในการบริโภคอาหารของผู้สูงอายุว่า ต้องกินเป็น หมายถึงการกินอาหารได้สัดส่วนกับความต้องการของร่างกาย ไม่มากหรือน้อยเกินไป หลีกเลี่ยงการรับประทานไขมันสูง งดเว้นการดื่ม ชา กาแฟ ซึ่งสอดคล้องกับ แจก ธนะศิริ(2536:121) ได้แนะนำพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุเพื่อชะลอความชราและปราศจากโรคในเรื่องพฤติกรรมการบริโภคคือ การรับประทานอาหารวันละ 3 มื้อ ให้ครบทุกหมู่ บริโภคอาหารอย่างครบถ้วนและเพียงพอ ดังนั้นการที่ผู้สูงอายุจะมีอายุยืนยาวอย่างสมบูรณ์แข็งแรงนั้น อาหารการกินนับว่ามีส่วนสำคัญอย่างมาก(บรรลุ ศิริพานิช และคณะ, 2531: 28)

ผู้สูงอายุเป็นผู้ที่มีการเปลี่ยนแปลงของอวัยวะระบบไปในทางเสื่อมลง สำหรับในระบบทางเดินอาหารก็เช่นกัน นับตั้งแต่การสูญเสียฟัน ความสามารถในการรับรสและกลิ่นลดลง การหลั่งของน้ำลายและน้ำย่อยต่าง ๆ ลดลง ลำไส้และกระเพาะอาหารเคลื่อนไหวช้าลง (Eliopoulos, 1993: 81; Hcgstel, 1994: 62; Miller, 1995: 197) ซึ่งการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ทำให้ผู้สูงอายุมีปัญหาในการรับประทานอาหารคือ เมื่อสูญเสียฟันจึงจำเป็นต้องใส่ฟันปลอมทดแทนฟันแท้ที่หมดสภาพไป แต่ปัญหาที่พบคือการใส่ฟันปลอมไม่พอดี ทำให้เคี้ยวอาหารลำบาก อาจมีอาการเจ็บ ทำให้ความอยากอาหารลดลง แม้แต่ฟันปลอมที่พอดีก็มีข้อจำกัดในการเคี้ยวอาหารบางชนิด เช่น ผักสด เนื้อสัตว์(จุลี เลาะห์วีระพานิช, 2539) ทำให้ผู้สูงอายุรับประทานเนื้อสัตว์น้อย(วลัย อินทร์มพรรย์, 2530: 102) และชอบรับประทานอาหารอ่อนที่เคี้ยวง่าย จากการศึกษาของดวงฉัตร มีพงษ์(2536) พบว่าผู้สูงอายุจะชอบอาหารที่เคี้ยวจนเปื่อย และการศึกษาของอมรรัตน์ เจริญชัย และคณะ(2529) พบว่าผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานครรับประทานแป้งและข้าวเป็นลำดับหนึ่ง ซึ่งถ้ารับประทานคาร์โบไฮเดรตมากเกินไปเกินความต้องการของร่างกายอาจทำให้เกิดโรคอ้วน และโรคเบาหวานตามมา สำหรับการเสื่อมของการรับรสและกลิ่นทำให้ผู้สูงอายุไม่มีความอยากอาหาร ซึ่ง Peggy (1996) ได้ทำการทดสอบการรับกลิ่นในผู้สูงอายุ พบว่าเพศหญิงมีการสูญเสียการรับรสและกลิ่นมากกว่าเพศชาย และการรับรสจะดีขึ้นเมื่อรับประทานอาหารที่มีรสหวาน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของอมรรัตน์ เจริญชัย และคณะ(2529) ที่พบว่าผู้สูงอายุเพศ

หญิงชอบอาหารรสหวานมากที่สุด และ Peggy ยังพบว่าผู้สูงอายุที่มีการรับรสและกลิ่นเสียไปนี้จะมีการรับประทานอาหารที่มีไขมันสูง นอกจากนี้ น้ำลายและน้ำย่อยรวมทั้งกรดเกลือก็ลดลงด้วย เมื่อกรดเกลือลดลงการดูดซึมของแคลเซียมและเหล็กจึงลดลง ผู้สูงอายุจึงมักเกิดภาวะกระดูกผุและโลหิตจางได้ง่ายขึ้น ซึ่งภาวะซีดและโลหิตจางจะเกิดขึ้นเสมอในผู้สูงอายุ (ประนอม โอทกานนท์ และคณะ, 2537: 129)

วลัย อินทร์มรรย (2536, 605) และวลัยทิพย์ สาขลวิจารณ์ (2537, 227) กล่าวว่าคนเรามีความต้องการอาหารต่างกันตามเพศ วัย และสภาวะของร่างกาย เช่น อายุที่ต่างกันจะทำให้ความต้องการสารอาหารในปริมาณที่ต่างกัน ผู้ชายจะมีความต้องการพลังงานจากอาหารมากกว่าผู้หญิงในวัยเดียวกัน จากการศึกษาของดวงพร รัตนอมรชัย (2535) พบว่าอายุมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของผู้สูงอายุด้านการรับประทานอาหาร และการศึกษาของวรรณารุ่งวงษ์ (2539) พบว่าเพศมีความสัมพันธ์ต่อภาวะโภชนาการของผู้สูงอายุ นอกจากนี้ปัจจัยทางด้านการศึกษาก็มีผลต่อพฤติกรรมการบริโภคอาหารของผู้สูงอายุด้วย (วลัยทิพย์ สาขลวิจารณ์, 2537: 227; Roe, 1987: 88; Harman, 1979 cited in Robinson, 1994: 177) การศึกษามีผลต่อการเลือกรับประทานอาหาร ผู้ที่มีการศึกษาต่ำจะรับประทานอาหารตามความเคยชินที่เคยปฏิบัติมาเป็นประจำ ความเข้าใจในสิ่งแวดลอมต่างๆก็มีขอบเขตจำกัดและให้ความสำคัญกับสุขภาพน้อย จากการศึกษาของ Speake Cowart และ Pellet (1989) ดวงพร รัตนอมรชัย (2535) และวรรณวิมลเบญจกุล (2535) พบว่าระดับการศึกษามีความสัมพันธ์กับการรับประทานอาหารของผู้สูงอายุ

ฐานะเศรษฐกิจของครอบครัว มีผลต่อพฤติกรรมการบริโภคอาหารของผู้สูงอายุ Abdussaslam (1989: 45) กล่าวว่า ผู้มีฐานะเศรษฐกิจดีจะรับประทานอาหารประเภทโปรตีนและไขมันสูง นิยมอาหารสำเร็จรูปหรือกึ่งสำเร็จรูป ซึ่งปัญหาสุขภาพที่สำคัญของคนกลุ่มนี้จะเสี่ยงต่อโรคอ้วน โรคเบาหวาน และโรคหัวใจ ซึ่งสอดคล้องกับ วิชัย ตันไพจิตร (2531: 1-5; 2538: 105-111) กล่าวว่าคนไทยในเมืองที่มีฐานะความเป็นอยู่ดีแต่ขาดการเอาใจใส่ต่อการบริโภคอาหารที่ถูกหลักโภชนาการย่อมเสี่ยงต่อการเกิดโรคอ้วน โรคเบาหวาน ภาวะไขมันในเลือดสูง และโรคความดันโลหิตสูง สำหรับผู้สูงอายุเมื่ออายุครบ 60 ปีต้องออกจากงานทำให้มีรายได้ลดลงจึงประหยัดด้วยการซื้ออาหารประเภทเนื้อสัตว์ลดลงและซื้ออาหารประเภทแป้งมากขึ้น (Harman 1979: cited in Robinson, 1994: 177) ทำให้ผู้สูงอายุได้รับสารอาหารประเภทโปรตีนไม่เพียงพอ

Bloom (1975, 65-197 อ้างถึงในวิมล คำสวัสดิ์, 2537: 37-38) กล่าวว่าพฤติกรรมด้านการปฏิบัติต้องอาศัยความรู้เป็นส่วนประกอบ เพราะความรู้เป็นพฤติกรรมขั้นต้นเกี่ยวกับการจำได้หรือระลึกได้ ขึ้นต่อไปจึงจะเกิดความเข้าใจและนำไปใช้ การขาดความรู้ทำให้การบริโภคอาหารไม่ได้สัดส่วนของประชาชนสูงขึ้น เช่น การบริโภคอาหารที่มีเส้นใยน้อย พิษภัยจากสารปนเปื้อน สารเคมีบางอย่าง และการบริโภคอาหารไม่ถูกสุขลักษณะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเมืองใหญ่เช่นกรุงเทพมหานครปัญหาการเกิดภาวะโภชนาการเกินเนื่องจากพฤติกรรมการกินไม่ได้สัดส่วนได้ทวีความรุนแรงมากขึ้น (ทรงศักดิ์ ศรีอนุชาติ, 2536: 32) จากการศึกษาของ สมนา ชมพูทวีป, ปิยะลัมพร พุ่มสุวรรณ และ ศรีจิตรา บุนนาค (2534) พบว่าผู้สูงอายุจากคลินิกผู้สูงอายุโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์มีไขมันในเลือดสูงมากที่สุด มลลิต ชูเนตร (2538) ศึกษาพบว่าความรู้ด้านโภชนาการมีความสัมพันธ์กับแบบแผนชีวิตด้านการรับประทานอาหารของผู้สูงอายุ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Kupha และ Mitchell (1992) ที่พบว่าความรู้ด้านโภชนาการช่วยให้ผู้สูงอายุปรับเปลี่ยนพฤติกรรมกรรมการบริโภคอาหาร ทั้งนี้เพราะทุกคนปรารถนาที่จะมีสุขภาพดี การได้ทราบว่าสิ่งใดจะทำให้มีสุขภาพแข็งแรงคนส่วนใหญ่มักจะปฏิบัติตาม

นอกจากความเสื่อมทางด้านร่างกาย ฐานะเศรษฐกิจ การศึกษา และความรู้ของผู้สูงอายุที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมกรรมการบริโภคอาหารของผู้สูงอายุแล้ว ความสามารถในการดำเนินชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุมักมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมกรรมการบริโภคอาหารอีกด้วย Roe (1987: 89) กล่าวว่าผู้สูงอายุที่ช่วยตัวเองไม่ได้มักต้องรับประทานอาหารสำเร็จรูปเป็นส่วนใหญ่ นอกจากนี้ความจำกัดทางด้านร่างกายในการไปซื้ออาหารและการประกอบอาหารเองทำให้ผู้สูงอายุได้รับสารอาหารไม่เหมาะสมทั้งปริมาณและคุณภาพ จากสภาพที่อยู่อาศัยที่เป็นแฟลตหรืออาคารสูง ผู้สูงอายุขึ้นลงลำบากก็เป็นสาเหตุให้ผู้สูงอายุมีปัญหาในการเลือกซื้ออาหารรับประทานด้วย จากการศึกษาของมนต์ภรณ์ วงษ์หนองหว้า (2537) พบว่าการปฏิบัติด้านโภชนาการมีความสัมพันธ์กับการรับรู้ความสามารถในการดำเนินชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของมลลิต ชูเนตร (2538) ที่พบว่าความสามารถในการดำเนินชีวิตประจำวันมีความสัมพันธ์กับภาวะโภชนาการของผู้สูงอายุ

Duffy (1993: 95) กล่าวว่า การรับรู้ภาวะสุขภาพเป็นการประเมินสุขภาพและความผาสุกด้วยตนเอง หรือหมายถึงความคิดของบุคคลที่สะท้อนถึงการประเมินภาวะสุขภาพโดยทั่วไปของเขา (Speake, Cowart and Pellet, 1989: 95) การที่บุคคลจะประเมินสุขภาพของตนอย่างไรนั้น ขึ้น

อยู่กับความคิดและความรู้สึกของแต่ละบุคคล แต่ในความรู้สึกของคนทั่วไปการมีสุขภาพดีหมายถึงจะต้องมีสุขภาพแข็งแรงและปราศจากโรค จากการศึกษาของ Speake, Cowart และ Pellet (1989) พบว่าผู้สูงอายุที่มีการรับรู้ภาวะสุขภาพว่าอยู่ในระดับดีจะมีพฤติกรรมการบริโภคอาหารดีกว่าผู้สูงอายุที่มีการรับรู้ภาวะสุขภาพว่าอยู่ในระดับไม่ดี ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของซวีญไจตันตีวัตมนเสถียร (2534) ดวงพร รัตนอมรชัย (2535) มนต์ภรณ์ วงษ์หนองหว้า (2537) และวันดี แย้มจันทร์อา (2538) ที่พบว่าการรับรู้ภาวะสุขภาพมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการบริโภคอาหารของผู้สูงอายุ

กรุงเทพมหานคร เป็นเมืองใหญ่ที่มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว นอกจากจะทำให้สภาพแวดล้อมเสื่อมโทรมลงอันมีผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของคนแล้ว ยังทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในวิถีการดำเนินชีวิต ค่านิยม และพฤติกรรมการบริโภค จากการศึกษาของ สุทธิลักษณ์ สมิตะสิริ (2537) พบว่ากลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นผู้นับถือทำงานในย่านสีลม มีแนวโน้มรับประทานอาหารประเภทแป้งน้อยลง และรับประทานโปรตีนจากสัตว์และไขมันมากขึ้น ทั้งนี้ปัจจัยที่มีผลต่อการกินเนื่องจากมีความสะดวกในการซื้อ ประหยัดเวลา รสชาติ ตลอดจนการโฆษณา สำหรับแขวงรองเมืองซึ่งเป็นเขตใจกลางเมืองของกรุงเทพมหานคร จากการสำรวจข้อมูลพื้นฐานเมื่อ 20 มีนาคม - 15 เมษายน 2539 พบว่าครอบครัวที่มีผู้สูงอายุอาศัยอยู่มี 424 ครัวเรือน มีผู้สูงอายุทั้งหมด 570 ราย ลักษณะของชุมชนนี้มีความเป็นชุมชนเขตเมืองอย่างชัดเจน คือ มีทั้งบ้านเรือนที่อยู่กันแออัดเป็นสลัม มีบ้านเป็นหลัง เป็นตึกแถวและอาคารสูงหลายสิบชั้น โดยแขวงรองเมืองมีพื้นที่เพียง 1.3 ตารางกิโลเมตร แต่มีประชาชนอาศัยถึง 51,018 คน และมีความหนาแน่นของประชากร 39,245 คนต่อตารางกิโลเมตร (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2533: 50) ซึ่งแขวงรองเมืองมีประชากรหนาแน่นมากที่สุดในเขตปทุมวัน สำหรับแหล่งของอาหารมีมากมายตั้งแต่ตลาดสด ร้านค้า หาบเร่ และแผงลอยที่ขายอาหารสดและอาหารสำเร็จรูปซึ่งสามารถซื้อหาได้สะดวก และผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในชุมชนนี้มีความแตกต่างกัน ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา และภาวะสุขภาพ

จากปัญหาและความสำคัญดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยในฐานะบุคลากรทางสาธารณสุขและเคยมีประสบการณ์ในการดูแลผู้สูงอายุจึงสนใจศึกษาถึงพฤติกรรมการบริโภคอาหารของผู้สูงอายุเขตเมือง และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการบริโภคของผู้สูงอายุ เพื่อที่จะนำผลการศึกษามาเป็นแนวทางไปสู่การวางแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ส่งเสริมสุขภาพ

และป้องกันโรคอันเนื่องมาจากพฤติกรรมกรรมการบริโภคอาหาร ที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ตลอดจนนโยบายของกระทรวงสาธารณสุข เพื่อให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพและ คุณภาพชีวิตที่ดี และยังเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพการพยาบาลอีกด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาผู้สูงอายุแขวงรองเมือง เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร ในเรื่องต่อไปนี้

1. พฤติกรรมการบริโภคอาหารของผู้สูงอายุ
2. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ความรู้ด้านโภชนาการ ความสามารถในการดำเนินชีวิตประจำวัน การรับรู้ภาวะสุขภาพทางกายกับพฤติกรรมการบริโภคอาหารของผู้สูงอายุ

สมมติฐานการวิจัย

1. ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ เพศ ระดับการศึกษา และรายได้ของครอบครัวมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการบริโภคอาหารของผู้สูงอายุ
2. ความรู้ด้านโภชนาการ ความสามารถในการดำเนินชีวิตประจำวัน และการรับรู้ภาวะสุขภาพทางกาย มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการบริโภคอาหารของผู้สูงอายุ

ขอบเขตการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการศึกษาคั้งนี้เป็นผู้สูงอายุแขวงรองเมือง เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร ซึ่งมีคุณสมบัติดังนี้

1. ผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปี ขึ้นไป ทั้งเพศหญิงและเพศชาย จำนวน 570 คน
กลุ่มตัวอย่างได้มาจากการสุ่มแบบง่าย โดยการจับฉลากแบบไม่คืนที่ จำนวน 144 คน
2. มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน และพักอาศัยอยู่ในแขวงรองเมือง
3. สามารถสื่อสารภาษาไทยได้เข้าใจ และไม่มีภาวะสับสน
4. ยินดีให้ความร่วมมือในการตอบแบบสัมภาษณ์

ตัวแปรที่ศึกษา

1. พฤติกรรมการบริโภคอาหาร
2. ความรู้ด้านโภชนาการ
3. ความสามารถในการดำเนินชีวิตประจำวัน
4. การรับรู้ภาวะสุขภาพทางกาย
5. ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่
  - 5.1 เพศ
  - 5.2 อายุ
  - 5.3 ระดับการศึกษา
  - 5.4 รายได้ของครอบครัว

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

ปัจจัยส่วนบุคคล หมายถึง เพศ อายุ ระดับการศึกษา และรายได้ของครอบครัว

1. อายุ แบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ
  - 1.1 อายุระหว่าง 60 - 69 ปี
  - 1.2 อายุระหว่าง 70 - 79 ปี
  - 1.3 อายุ 80 ปีขึ้นไป
2. ระดับการศึกษา แบ่งเป็น 5 ระดับ คือ
  - 2.1 ไม่ได้เรียนหนังสือ
  - 2.2 ระดับประถมศึกษา
  - 2.3 ระดับมัธยมศึกษา
  - 2.4 สูงกว่ามัธยมศึกษา
  - 2.5 อื่นๆ
3. รายได้ของครอบครัว แบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ
  - 3.1 ไม่พอใช้
  - 3.2 พอใช้
  - 3.3 เหลือเก็บ

พฤติกรรมกรบริโภคอาหาร หมายถึง การรับประทานอาหารของผู้สูงอายุซึ่งครอบคลุมอาหารทุกประเภท ได้แก่ โปรตีน คาร์โบไฮเดรต ไขมัน ผัก ผลไม้และน้ำดื่ม รวมทั้งการกระทำที่เป็นกิจนิสัยซึ่งผู้สูงอายุปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอและเป็นปกติในชีวิตประจำวันเกี่ยวกับการรับประทานอาหาร

ความรู้ด้านโภชนาการ หมายถึง ความเข้าใจของผู้สูงอายุเกี่ยวกับอาหารหลัก 5 หมู่ ที่ผู้สูงอายุควรรับประทาน รวมทั้งปริมาณสารอาหารที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ และอาหารที่ผู้สูงอายุควรหลีกเลี่ยง วัดได้จากแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากหลักอาหาร 5 หมู่ ความต้องการสารอาหารของผู้สูงอายุ และการดูแลตนเองด้านโภชนาการสำหรับผู้สูงอายุ (กองโภชนาการ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2538)

ความสามารถในการดำเนินชีวิตประจำวัน หมายถึง ความสามารถในการช่วยเหลือตนเองในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน ได้แก่ การรับประทานอาหาร การลุกจากที่นอน การเข้าห้องน้ำ การเคลื่อนที่ภายในห้องหรือบ้าน การแต่งตัวและการอาบน้ำ วัดได้จากแบบประเมินกิจวัตรประจำวันที่ปรับปรุงมาจากการศึกษาของ ประนอม โอทกานนท์ และ จิราพร เกศพิชญวัฒนา (2537)

การรับรู้ภาวะสุขภาพทางกาย หมายถึง ความคิดและความรู้สึกของผู้สูงอายุที่มีต่อภาวะสุขภาพร่างกายของตนเองในช่วงเวลา 6 เดือนที่ผ่านมาจนถึงเวลาปัจจุบันขณะเก็บข้อมูล ซึ่งสามารถประเมินได้โดยแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากแนวคิดของ Speake Cowart และ Pellet (1989) และการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายของผู้สูงอายุ ได้แก่ ระบบการรับความรู้สึก ระบบทางเดินอาหาร ระบบต่อมไร้ท่อ ระบบกล้ามเนื้อและกระดูก ระบบไหลเวียนโลหิต ระบบประสาท และระบบทางเดินปัสสาวะ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบความสัมพันธ์ระหว่าง เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ของครอบครัว ความรู้ด้านโภชนาการ ความสามารถในการดำเนินชีวิตประจำวัน และการรับรู้ภาวะสุขภาพทางกายกับพฤติกรรมกรรมการบริโภคอาหารของผู้สูงอายุแขวงรองเมือง เพื่อเป็นแนวทางในการวางแผนส่งเสริมสุขภาพให้ผู้สูงอายุมีพฤติกรรมกรรมการบริโภคอาหารอย่างถูกต้อง
2. เพื่อเป็นแนวทางในการวางแผนป้องกันโรคที่เกิดจากพฤติกรรมกรรมการบริโภคอาหารของผู้สูงอายุต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย